

Nieuwsbrief Nieuw Bibliotheekwerk

nr. 8, jaargang 8, augustus 2008

Uitgave: 8 PSO's en NvD. Redactie: Wim Keizer, tel. 023 – 5546387, e-mail wkeizer@soobbozh.nl

Van de redactie

De officiële bibliotheekvernieuwers zijn even stil. Een mooie gelegenheid om eens naar *Nijverdal* af te reizen en met **Henk Middelveld**, waarschijnlijk de langst zittende bibliotheekdirecteur-bibliothecaris van Nederland, vele ontwikkelingen door te nemen.

Ondertussen trek ik, nadenkend over de rapporten, vergaderverslagen en statements van de laatste maanden over de verdere aanpak van de bibliotheekvernieuwing, nog maar even *een paar heel grote lijnen*:

- Veel partijen (Stuurgroep Bibliotheken, Raad voor Cultuur, VOB-bestuur en VOB-leden - met vaststelling *Agenda voor de toekomst*) willen meer centrale sturing in het openbare bibliotheekwerk, voor een aantal essentiële onderdelen (digitalisering, marketing, HRM).
- OCW zal niet meer dan € 20 miljoen extra bijdragen en niet komen met wetgeving, dus die centrale sturing komt niet van veel extra rijksgeld of van wetgeving.
- De centrale sturing zal vooral uit de branche zelf moeten komen (want die beschikt over verreweg het grootste deel van de gelden, afkomstig van gemeenten en provincies): centrale *zelfsturing* dus, wat m.i. betekent: duidelijke afspraken over een *franchiseformule*, ofwel een concreet lijstje plannen maken, ontleend aan de *Agenda voor de toekomst*, met concrete bedragen.
- Binnen de *Agenda voor de toekomst* is digitalisering het belangrijkste onderwerp, althans het onderwerp waar naar verwachting het meeste geld uit de branche voor nodig is. En daar kan de minister dan via die € 20 miljoen (hoe dan ook aangewend) een *kleine*, stimulerende bijdrage aan leveren, maar de branche zal het toch primair *zelf* moeten doen.

Wim Keizer,
4 augustus 2008

In gesprek met Henk Middelveld Enthousiasmerende denker en doener verlaat het vak

Wim Keizer

*“In de wereld van openbare bibliotheken is **Henk Middelveld**, bibliothecaris en directeur van de Overijsselse Bibliotheek Dienst, een eigenzinnig denker en doener - of beter gezegd - een enthousiasmerende doener die origineel denkt en ook nog (ver)beeldend schrijven kan. De openbare bibliotheekbranche wordt steeds meer een speelbal van politici, beleidsmakers en consultants die de bibliotheek zien als de panacee van veel sociale, culturele, educatieve en maatschappelijke problemen. De auteur reageert op deze ontwikkelingen met het warme hart van een bibliothecaris, de analytische ratio van de directeur en de wijsheid van het gezonde boerenverstand. Behalve dat hij op samenvattende en structurerende wijze de belangrijkste in- en externe omgevingsfactoren van de openbare bibliotheek strategisch analyseert en becommentarieert, biedt Middelveld als een eigentijdse **Wim de la Court** zijn jarenlange ervaring met een visie op het (directie)werk in de bibliotheeksector aan, waarmee velen (in het belang van de klantgebruikers) hun voordeel kunnen doen! Verplichte kost dus voor alle besturen en directies, beleidsmakers en politici.”*

Bovenstaande tekst is één van de vele zoekresultaten door op Google *Henk Middelveld* in te tikken. De tekst is van **drs. A. Schipper** en oorspronkelijk geschreven als NBD/Biblionrecensie van het in 2003 verschenen boek *De nieuwe openbare bibliotheek* van de hand van Henk. Ik kwam de tekst nu tegen bij *Bol.com*.

Rijnbrink Groep

Inmiddels is Henk Middelveld geen directeur meer van de Overijsselse Bibliotheek Dienst (OBD), maar vormt hij de Raad van Bestuur van de [Rijnbrink Groep](#) een holding met als onderliggende poten de Stichtingen [OBD](#),

Biblioservice Gelderland ([BSG](#)) en [Variya](#) en de [BV Aturis](#).

Op 30 oktober 2008 neemt Henk (1948) afscheid van de Rijnbrink Groep en het openbare bibliotheekwerk. Aanleiding om de IJssel over te steken, de Sallandse heuvelrug te beklimmen en vervolgens af te dalen naar het dal van de nijverheid. In dat nijvere Reggedal staat het hoofdkantoor van wat tot voor kort Reggebrink Groep heette, maar sinds 1 januari - gelijktijdig met de toevoeging van BSG - Rijnbrink Groep. De OBD is, conform zijn meerjarennota's, de vleugels aan het uitslaan en is de horizon zoals die te zien is vanaf de Sallandse heuvelrug al lang en ver voorbij.

Facilitair Bedrijf

Als ik Henks kamer binnenloop is hij druk in de weer met papieren en pc en laat hij me meteen, enthousiast als altijd, zien waar hij mee bezig is: de vorming van een BV Gezamenlijk Facilitair Bedrijf (GFB). Dit wordt de jongste en vijfde poot van de Rijnbrink Groep en is bedoeld om gezamenlijk voordeel te behalen van de toevoeging van BSG aan de Groep.

Tientallen onderwerpen

Een gesprek met Henk Middelveld gaat over tientallen onderwerpen en schiet in sneltreinvaart alle kanten op. Een buitenstaander zou het nauwelijks kunnen begrijpen, maar wij kennen elkaar al ruim 25 jaar en volgden en volgen een groot deel van elkaars publieke teksten (en soms ook niet-publieke teksten). Regelmatig komt er na het verschijnen van de Nieuwsbrief een snel geschreven mailtje zonder hoofdletters van Henk: of ik daar en daar wel aan gedacht heb en of ik dat en dat nog eens wil belichten. Ik zal Henk missen. Maar niet alleen ik. Op [zijn weblog](#) schreef **Mark Deckers** van de OBD op 5 juni: "Afgelopen zaterdag stond in de [Volkskrant de advertentie](#). En daarmee komt de opvolging van Henk toch wel erg dichtbij. De weemoed slaat me nu al in de benen." En: "Want wie kan Henk opvolgen? Ik heb mijn licht eens opgestoken bij wat experts. Henk is een uniek persoon met zeer bijzondere leiderschapskwaliteiten. Hij weet complexe organisatorische problemen op te lossen terwijl hij tegelijkertijd interesse houdt in de details van het bibliotheekwerk. Henk is een (Drents) schaap met vijf poten. Daarnaast gaat het met de Rijnbrinkgroep om veel meer dan de OBD. Het gaat ook over BSG, over een [automatiseringsbedrijf](#)

en een [instelling voor maatschappelijke ontwikkeling](#). En dan vergeet ik vast nog een dochter van de holding. Kortom, een megavent van een megabedrijf."

Ik weet wel bijna zeker dat wat Mark hier verwoordt voor veel meer OBD-ers geldt. Henk is, wat men noemt, een *charismatisch leider*. Hij enthousiasmeert mensen, ver voorbij de OBD. Maar hij is tegelijkertijd de OBD en het Overijsselse bibliotheekwerk altijd als zijn thuisbasis blijven zien. Hij hekelt, wat hij noemt, megalomaan denken. Wat de OBD doet, moet wel ten goede komen aan het bibliotheekwerk in Overijssel. Zelf heeft hij het in het genoemde boek zo beschreven: "Om een succesvol bibliotheekdirecteur te zijn, hoef je geen bibliothecaris te zijn geweest, maar het helpt wel. Het is ook noodzakelijk dat je je verdiept in het vak en dat je er liefde voor hebt."

Vier personen

Henk zegt dat hij zijn succes vooral aan vier personen te danken heeft:

1. zijn ouders (die een boerenbedrijf hadden), voor het gezonde boerenverstand (GBV);
2. **Arjen Tilstra** van de Bibliotheek- en Documentatieacademie (BDA) Groningen, voor zijn kennis van en liefde voor het openbare bibliotheekwerk;
3. zijn vrouw, om hem bijtijds af te remmen. En nu dan te laten stoppen.

"Dat is mijn managementstijl: GBV. En geen dingen weggeven aan commerciële jongens".

Goed, Henk dus. Laat ik ter wille van de leesbaarheid van dit verhaal maar net doen of het gesprek een ordelijk verloop had en we de thema's achter elkaar, één voor één belicht hebben.

KMM en Rijnbrink

De Kennis Media Marketing (KMM) Groep is via [Karmac Bibliotheek Service](#) actief geworden in de bibliotheekbranche. [Persberichten](#) gewagen van successen op het bibliobusfront in Noord- en Zuid-Holland. Vorig jaar kondigde KMM-directeur **Meine Breemhaar** aan concurrentie in het bibliotheekwerk gewent te vinden. De KMM-groep zegt op de [Karmac-site](#) overnames van bibliotheken, waar de mogelijkheid zich aandient, niet uit te sluiten. De uitlatingen en activiteiten van Karmac hebben, laat ik het zo uitdrukken, gemengde gevoelens oproepen in het non-profit-bibliotheekwereldje.

Ook de Rijnbrink Groep is actief in het hele land. Wat ziet Henk als het verschil?

Henk: "Onze stichtingen opereren in het publieke domein. Binnen de Groep bestaan de inkomsten voor 33% uit subsidie, de rest verdienen we op de markt. Maar wij laten de resultaten van de niet-gesubsidieerde activiteiten ten goede komen aan het bibliotheekwerk in Overijssel en Gelderland. Wij blijven verbonden met het bibliotheekwerk als publieke zaak. Dezelfde gedachte als achter NBD/Biblion."

Ontstaan Reggebrink Groep

Henk vertelt dat **Bouke Arends**, directeur Financiën en IT van de Rijnbrink Groep, de bedenker is van het vormen van een holding. Hij had in een vorige betrekking al ervaring opgedaan in een conglomeraat met een holdingstructuur. De noodzaak de organisatie rondom de OBD te wijzigen, kwam een paar jaar geleden, toen door de inkomsten en uitgaven van twee nevenactiviteiten de jaarrekening van de OBD niet meer uit te leggen was aan de subsidiegever. Die twee nevenactiviteiten waren het Projectbureau Kulturhus en de verkoop van zelfbedieningsapparatuur voor bibliotheken. Het Projectbureau Kulturhus werd onderdeel van de nieuwe Stichting Variya en de zelfbedieningsactiviteiten vormden de kern van de nieuwe BV Aturis. Samen met de Stichting OBD werden Variya en Aturis ondergebracht bij de Reggebrink Groep.

Gelderland

Ondertussen werd vanuit de provincies Gelderland en Overijssel (die samenwerken in het landsdeel Oost) aangedrongen op nauwe samenwerking of zelfs fusie tussen BSG en OBD. Cultuurverschillen verhinderden echter een snelle realisering. Uiteindelijk kwam het er toch van, na, zoals Henk zegt, een goed gesprek met **Oege Feitsma**, voorzitter van de Raad van Toezicht van Biblioservice. Maar niet in de vorm van een fusie. Henk heeft altijd uitgedragen eenheid van aansturing belangrijk te vinden, maar tegelijk het eigen gezicht in de provincies naar zowel klanten als subsidiegevers intact te willen laten. De in Overijssel al gevormde holdingstructuur bood daartoe een goede mogelijkheid: BSG werd als stichting toegevoegd aan de holding. Om samenwerkingsvoordelen te behalen komt er een nieuw Gezamenlijk Facilitair Bedrijf voor diensten als financiën, logistiek, bibliotheekautomatisering en HRM.

De Rijnbrinkwebsite zegt over de holding: "De missie van de Rijnbrink Groep is de onderliggende rechtspersonen een zo goed mogelijke continuïteit te bieden. De strategie van de Rijnbrink Groep is erop gericht om eenheid van aansturing en bedrijfsvoering te garanderen voor de deelnemende organisaties door toepassen van personele unie voor toezicht en bestuur. Door deze personele unie toe te passen worden belangentegenstellingen en onderhandelingsituaties voorkomen."

Waarom zou een bibliotheek diensten afnemen van onderdelen van de Rijnbrink Groep? Drie dingen zijn volgens Henk essentieel om klanten te werven en behouden:

1. Ze moeten vertrouwen in je hebben;
2. De geleverde kwaliteit moet uitstekend zijn;
3. De prijs moet schappelijk zijn.

Het land

Vertrouwen en kwaliteit, is dat ook niet essentieel voor de landelijke branchevereniging VOB? In zijn bijdrage over wel of niet splitsen van de VOB in het [juninummer van de Nieuwsbrief](#) zei Henk die keus niet te willen maken. "Ik zou terugwillen naar een NBLC. Naar een club die voor en van de sector is en waar we trots op zijn. Een club die alle landelijke zaken voor ons regelt. Dus belangenbehartiging, dus werkgeverschap, dus innovatie. En als we concluderen dat we een landelijke digitale bibliotheek moeten bouwen, dan richten we daar een bedrijf voor op of we nemen belangen in een bedrijf dat dit voor ons doet. Ik wil dus graag zelf de touwtjes in handen houden. En het Rijk subsidieert dat NBLC voor een aantal taken op basis van een wet, zoals het ook de provincies en gemeenten gaat ondersteunen op het terrein van het bibliotheekwerk." Henk gaat hier verder op in. De centrale inkoop van boeken, zoals die geregeld is via de NBD, noemt hij een groot succes van het gezamenlijke bibliotheekwerk. "Maar eigenlijk hebben we dat nooit meer kunnen herhalen. Niet met de bibliotheekautomatisering. En niet met een goed antwoord vinden op internet. Onze tragiek is dat we het zelf niet kunnen: de noodzakelijke centrale regie regelen. Ik ben heel erg voor een wet." Zoals Henk (samen met **Jacqueline Roelofs** en **Erna Winters**) ook al schreef in het artikel *Trots, lef en niet zeuren* in BibliotheekBlad van 22 december 2006, zijn er vier wettelijke

regimes geweest. Henk vertelt dat hij ze allemaal heeft meegemaakt:

1. de Rijkssubsidievoorwaarden van 1921 (die gegolden hebben tot 1 juli 1975; Henk begon als directeur van de Openbare Bibliotheek Delfzijl in 1973, meteen na zijn studie aan de BDA Groningen),
2. de Wet op het Openbare Bibliotheekwerk (1975-1986),
3. de Welzijnswet (1987-1994) en
4. de Wet op het Specifiek Cultuurbeleid (1995 tot heden).

Henk: "Er wordt vaak geroepen dat nieuwe wetgeving onhaalbaar is, maar ik pleit er al voor sinds 1999. Financieringssystemen zijn te veranderen, zoals blijkt uit de vier genoemde. Een nieuwe wet is geen utopie." En wat we verder nodig hebben is volgens hem een landelijke organisatie met tien héél goede mensen, die we héél goed betalen. Onder wie een lobbyist in Brussel. En een goed wetenschappelijk bureau. Wat splitsing van de VOB betreft, zegt hij "Wat is splitsing? Dat heb ik ook hier, ik heb altijd het hybride organisatiemodel omhelsd, maar dan wel gebundeld. Ik overbrug schijnbare tegenstellingen."

Mensen

Die laatste uitspraak brengt me op de advertentietekst voor zijn opvolger met kreten als "boegbeeld van de organisatie" en "u bent een visionair die aan de hand van een gezonde dosis overtuigingskracht anderen voor uw standpunten weet te winnen". Henk zegt als reactie dat er binnen de Rijnbrink Groep een risicoanalyse is gemaakt en dat één van de risico's het toekomstige vertrek van de bestuurder is. Ik zeg dat me dit heel logisch lijkt, maar dat mijn indruk is dat Henk ook altijd oog heeft gehad voor het belang van het binnenhalen van goede mensen, zoals bijvoorbeeld **Jos Debeij, Bouke Arends en Jacqueline Roelofs**, die net als hij invloed hadden en hebben ver buiten Overijssel.

Henk: "Begin jaren negentig kregen we minder subsidie door het wegvallen van ISP-gelden (Integraal Structuurplan Noorden des lands – wk) en moest ik reorganiseren. Ik heb een burn-out gehad en wilde naar een kleiner, hoogwaardiger MT. Toen heb ik Jos (op dat moment directeur van Bibliotheek Deventer) binnengehaald om de vitaliteit hier terug te brengen. En in zijn kielzog kwamen er wel 30 nieuwe mensen binnen."

Henk vertelt hierbij dat hij veel waarde hecht aan scholing. "Ik heb zelf meegedaan aan een cursus *sales*. Aandacht voor de klant hebben, dat is essentieel. Ik merk vaak in onze sector dat mensen wel *willen* ondernemen, maar het niet *kunnen*. Mensen roepen soms ook dingen waar ze veel te weinig van weten. Daar moet je dus iets aan doen, ook door naar heel andere sectoren te kijken".

Van ruzie naar samenwerking

Net als in andere provincies, waren er in Overijssel ruzies en tegenstellingen platteland/stad. Maar al sinds halverwege de jaren negentig werken OBD en het Directieoverleg Bibliotheken Overijssel (DOBO) nauw samen en is er een sterk netwerk gevormd. Daar heeft Jos Debeij, zelf afkomstig van een stedelijke bibliotheek, een grote rol in gehad. Tijdens een inleiding voor het NvD in mei 2006 gaf Henk een humorvolle presentatie over het Overijsselse model, met de titel *Sterk Netwerk* en met Keizer Kamerman in de rol van vormer van basisbibliotheken die echter in een deel van het rijk der Lage Landen geen succes heeft: Overijssel en Drenthe. In deze provincies zijn alle bibliotheken binnen de gemeentegrens gebleven (nadat er door gemeentelijke herindelingen al veel fusies van bibliotheken waren geweest). Henk meldde dat de gemeenten in Overijssel en de provincie geen enkele behoefte hadden aan bovengemeentelijke bibliotheken en dat de provincie de inhoud veel belangrijker vond dan de structuur. "OCW en het Procesbureau vonden er niks van: er kwamen geen oekazes dat het niet mocht, maar ook geen premies ter aanmoediging." Inhoudelijk kwamen er plannen *Perspectief voor samenwerking* en een digitale netwerk-groep, waar alle bibliotheken € 0,15 per inwoner aan bijdroegen.

In de periode 1999-2003 werd een meerjarenproject *Samenhang en Kwaliteit* uitgevoerd, gevolgd door *Verrijkt en Vèrreikend* in 2004-2007. Sinds 2004 dragen de bibliotheken € 0,30 per inwoner bij, gematched met de OCW-vernieuwingsgelden en een extra bijdrage van de provincie. Het resultaat was een indrukwekkende lijst aan nieuwe, deels digitale diensten voor de gebruikers, alsmede gezamenlijke ledenwerfacties, beter geschoold personeel en een kwaliteitstraject INK.

Onlangs stuurde DOBO het nieuwe meerjarenprogramma 2008-2011, "De Tom Tom van de bibliotheekvernieuwing", het land in: nog meer en beter samenwerken.

Henk vertelt dat er in Overijssel naast het bibliotheekcommitment ook bestuurlijk commitment is. De provincie sloot een bestuursovereenkomst met de gemeenten. Er is overleg in de vorm van BOBO (Bestuurlijk Overleg Bibliotheken Overijssel) en AOBO (Ambtelijk Overleg Bibliotheken Overijssel).

Over basisbibliotheekvorming elders zei Henk in de presentatie van mei 2006: "Het lijkt mij geen sterk model, gelet op de verschillende financiers, het gevoel dat gemeenten er bij hebben, de schaalomvang en de kracht van het bestuur en de directies."

Kulturhus

Wie Henk Middelveld zegt, komt ook op het begrip *Kulturhus*. Geïnspireerd door studiereizen in Scandinavië liet Henk in 1993 in Nijverdal een grote tent opzetten waarin gedemonstreerd werd wat het betekent om verschillende voorzieningen onder één dak te hebben. En daarna bleef hij er onvermoeibaar aan trekken, hoewel hij er, zoals hij nu zegt, twijfels bij gehad heeft. Toen ik jaren na 1993 in een Overijssels stadje in verkiezingsprogramma's het woord Kulturhus tegenkwam, wist ik dat Henk er succes mee begon te krijgen. Trots toont Henk mij op de kaart van Overijssel die bij hem aan de muur hangt waar inmiddels Kulturhusen gerealiseerd zijn. De kaart brengt tevens de stand van het openbare bibliotheekwerk in beeld. Kulturhusen zijn en komen er ook in Gelderland en Utrecht en, soms onder andere benamingen, in andere provincies.

Bibliotheek in den IJssel

Sprekend over de landelijke ontwikkelingen en de stagnatie dan wel vooruitgang in het openbare bibliotheekwerk, pakt Henk mijn pen en mijn blocnote en tekent een vierkant met lijntjes (activiteiten) binnen dat vierkant. "De meeste mensen denken binnen de box, maar om verder te komen, moet je *out of the box* denken. Je moet een *kwantumsprong* maken." Tekent een stip boven het vierkant. Zegt erbij dat *out of the box denken* wel heel vermoeiend is. "Ik word soms moe van mezelf". Om vervolgens te zeggen dat hij de nieuwe OBA, die elke dag 12 uur open is, een voorbeeld vindt van zulk denken. En dat eigenlijk eens goed berekend moet worden wat de OBA Amsterdam en Nederland economisch oplevert, in termen van geld dat bezoekers spenderen. Noemt als andere voorbeelden de betekenis van het Groninger Museum voor Groningen (ook het resultaat

van iemand die jarenlang buiten de box dacht) of het Guggenheim Museum voor Bilbao. "Waarom gaan mensen speciaal naar Bilbao? Om het museum van **Frank Gehry** te zien."

Henk vertelt dat er in Deventer plannen zijn voor een combinatie van gemeentehuis en bibliotheek. Geestdriftig geeft hij aan wat *out of the box* denken hier zou kunnen betekenen: bouw een nieuwe bibliotheek in de IJssel (zo'n beetje als het provinciehuis van Limburg in de Maas). "Betrek de bijzondere collecties van Stadsarchief en Athenaeumbibliotheek erbij. Betrek het Geert Grote Instituut erbij. Maak optimaal gebruik van de bekendheid van Deventer als stad van de jaarlijkse boekenmarkten en je krijgt iets van Europese allure dat vele bezoekers uit binnen- en buitenland zal trekken en de gemeente Deventer veel zal opbrengen, ook economisch."

Werkgeverschap

Een gevolg van de bibliotheekvernieuwing is dat in de meeste provincies de PBC's werden omgevormd tot PSO's die hun werkgeversrol voor bibliotheken moesten opgeven.

Daardoor is in die provincies het aantal werkgevers toegenomen en daarmee de versnippering op HRM-gebied. Maar volgens het SCP-rapport ligt hier nu juist de belangrijkste sleutel voor de bibliotheekvernieuwing. Alleen in Groningen, Drenthe en Overijssel bleef de werkgeversfunctie van de PBC gehandhaafd. Henk: "Ik ben tegen het woord PSO. Misschien fundamentalistisch, maar in de wet staat Provinciale Bibliotheekcentrale. PBC dus." Hij vertelt dat hij al in zijn beginjaren van de CBD West-Overijssel (1984-1986) de functie van rayondirecteur heeft afgeschaft om daarmee de lokale managers een veel zelfstandiger rol te geven. "Ik heb veel voordeel gehad van mijn directeursjaren in Delfzijl en Hoogeveen. Toen ik naar de CBD ging, zagen mijn collega's in LDO dat als *verraad*. Maar ik wilde geen scheiding tussen bibliotheekwerk op het platteland en in de stad. Ik heb het woord 'aangesloten bibliotheek' verboden." In de periode 1984-1986 kwam er een scholingsprogramma voor bestuurders en wat toen nog hoofdbibliothecarissen heette. Tegelijk werd de rol van de CBD op P&O-gebied versterkt.

Na de fusie in 1989 van de CDB West-Overijssel met de kleinere PBC Overijssel-oost (Twente), waar de directeur, **Hans Metz**, tevens de rol van regiodirecteur vervulde, bleef de zelfstandige rol van de lokale

managers gehandhaafd. Samen met het feit dat er na de komst van het landelijke Koepelconvenant in 2001 geen bovengemeentelijke bibliotheken werden gevormd, legde dit de basis voor de sterke rol van de OBD in het netwerk, met name ook op HRM-gebied. Nieuw is dat er voor bibliotheken met zelfstandig werkgeverschap een nieuwe vorm werd gezocht: *Werkgeverschap in netwerkverband (WINO)*, een geheel van contracten tussen de OBD, het bibliotheekbestuur en de werknemer (een soort uitzendformule). Formeel-juridisch is de OBD werkgever, maar alle inhoudelijke bevoegdheden liggen bij bestuur en directie van de bibliotheek. Een groot aantal bibliotheken in Overijssel maakt er gebruik van. Henk: "De voordelen van twee werelden gecombineerd". En meteen er achteraan: "Maar dat is niet altijd makkelijk, daar word ik soms doodmoe van, proberen niet-verenigbare zaken te combineren. Maar hier is het gelukt, het idee was van Jos Debeij en Jacqueline Roelofs heeft het uitgewerkt en uitgevoerd".

Henk zegt verder: "Waar we als OBD ook last van hadden, was het verschil in tarief voor kleinere en grotere bibliotheken. De grotere zeiden dat ze eigenlijk korting moesten hebben in plaats van hogere tarieven. We hebben de tarieven toen, met een eenmalige steun van de provincie, gelijk kunnen trekken. Dat was een zegen: gelijke behandeling voor iedereen."

Relikwieën

Waar Henk zich met zijn groot historisch besef over verbaast, is hoe vaak er in dit internettijdperk nog wordt teruggerepen op, wat hij noemt, "relikwieën uit het verleden", zoals de wetenschappelijke steunfunctie (WSF). "De regionale steunfunctie (RSF) is in de jaren zestig ooit opgericht omdat de UB'en te veel IBL kregen. **Karel Elderink** heeft die RSF toen opgeleukt tot WSF. En tot de dag van vandaag hebben we er mee te maken."

Een ander relikwie is de zogenaamde "historische" 40/60-verdeling (in plaats van de elders toegepaste 30/70) in 1987 van de rijks gelden die voor de PBC's en bibliotheken met directievoering door de PBC bestemd waren. "Die 10% extra voor PBC's, bestemd voor "gratis" directievoering en administraties voor 30-min-bibliotheken, daar praten ze nu, na twintig jaar, *nog* over (zie ook [Nieuwsbrief 4a, april 2007](#) - wk). Wij hebben die 10% besteed aan opleidingen en vervangings-

kosten. Daarna heeft men het er hier nooit meer over gehad."

Boeken en literatuur

Henks historisch besef blijkt veel verder te gaan dan de jaren zestig (van de vorige eeuw) als hij, sprekend over boeken, literatuur, wetenschap en uitgevers, zegt dat iedereen nu moord en brand schreeuwt over de dure wetenschappelijke tijdschriften (volgeschreven door professoren van dezelfde universiteiten die deze tijdschriften moeten aanschaffen). "Maar voor 1400 waren er helemaal geen uitgevers, we hadden kloosters en scriptoria. Nu krijgen we door internet weer grote veranderingen. We hebben landelijk een goed wetenschappelijk bureau nodig dat dit soort zaken analyseert."

Henk vertelt dat er tijdens een busreis met Gelderse bibliotheekdirecteuren (de nieuwe klanten en partners) een kleine quiz gedaan is over hoofdpersonen uit literaire boeken en over eerste zinnen van beroemde boeken, maar dat de uitslagen nogal tegenvielen. "Die geweldige literaire boekenkennis die bibliothecarissen altijd hadden, die is er niet meer."

Blog en wiki

Ik vraag Henk vervolgens of hij eigenlijk al een *blog* heeft. Tussen alle drukke werkzaamheden door, blijkt hij óók nog tijd gevonden te hebben om mee te doen aan de 23-dingen-cursus. Wel is hij (even) bij ding 6 blijven steken. Op zijn blog (<http://henkhus.blogspot.com/>) staan vooral ook persoonlijke zaken. Behalve van bibliotheekwerk, houdt Henk van kanovaren, fietsen, paardrijden en motorrijden. Maar daar kwam hij veel te weinig aan toe. "Ik heb ook jarenlang mijn gezin verwaarloosd. Dat is de reden om nu te stoppen. Ik wil nog leuke dingen doen. En het eerste half jaar laat ik hier m'n gezicht niet zien, je moet niet je opvolger voor de voeten lopen". Wat hij nog wel wil doen is al zijn kennis en ervaring beschikbaar stellen in de vorm van een wiki, waar hij aan begonnen is. "**Ad Voortman** ried me dat aan."

Simpele ideeën de beste

Een gesprek met Henk houdt eigenlijk niet op, we zetten het voort tot aan de voordeur. Om te voorkomen dat dit alleen een succesverhaal wordt, meldt hij ook een paar blunders, zoals het laten vallen van zijn idee een overzicht van websites te maken. "Men vond dat te simpel, Maar de simpele ideeën

zijn vaak de beste, zoals blijkt uit het succes van Startpagina”.

Weer thuis zie ik het volgende in m'n mailbox:

“En nog wat flaters:

Blunder in mijn 1e begroting 1974 Delfzijl. Premies sociale lasten en pensioenen omgewisseld, zag ik na 1e maand en vreesde groot tekort. Chef Financiën gemeente redde me door te melden: ach, de bibliotheek heeft nog recht op achterstallige subsidie. Gered, maar later dacht ik: als ik die fout niet had gemaakt, dan had ik nooit geweten dat we recht hadden op achterstallige subsidie.

Blunder in 1988. Hans Metz en ik konden heel goedkoop boekhandel incl. pand kopen in Rijssen. Ons doel was om alle bibliotheken via deze boekhandel te laten aanschaffen om de boekhandelsprovisie te incasseren. Durfden niet, zaten immers midden in de fusie. Achteraf superstom, al was het maar om de enorme stijging van de waarde van het onroerend goed te incasseren.

Blunder in 1994. We hadden alles klaar om ISP-provider te worden. Lieten ons afblazen door de advertenties van Planet NL. Wat hadden we een slag geslagen als we ons hadden gepositioneerd als non-profit internet serviceprovider.

Blunder in 1995. Ik ontwerp een site die overzicht zou geven van de toen bestaande websites. Je bent bibliothecaris of niet, een catalogus van internetbronnen. Ik ben uitgelachen omdat het veel te simpel was. Drie maand later komt startpagina.nl. Stom!

zie maar wat je er mee doet

henk”

Henk in jaartallen

1948:	Geboren te Uffelte (Drenthe)
1973:	Diploma BOB, BDA Groningen
1973 - 1978	Directeur Bibliotheek Delfzijl
1978 - 1982	Directeur Bibliotheek Hoogeveen
1982 - 1989:	Adjunct-directeur en directeur CBD West-Overijssel
1989 - 2007	Directeur OBD (tot 2002 samen met Hans Metz), gevolgd door voorzitter Raad van Bestuur OBD en (sinds 2006) ook voorzitter Raad van Bestuur Reggebrink Groep
2008:	Raad van Bestuur Rijnbrink Groep

Afkortingen

AOBO	Ambtelijk Overleg Bibliotheken Overijssel
BDA	Bibliotheek- en documentatie-academie
BOBO	Bestuurlijk Overleg Bibliotheken Overijssel
BSG	Biblioservice Gelderland
BV	Besloten Vennootschap
CDB	Centrale Bibliotheekdienst
DOBO	Directieoverleg Bibliotheken Overijssel
GBV	Gezond Boerenverstand
GFB	Gezamenlijk Facilitair Bedrijf
HRM	Human Resource Management
IBL	Interbibliothecair leenverkeer
ISP	Integraal Structuurplan Noorden des lands
KMM	Kennis Media Marketing Groep
LDO	Landelijk Directieoverleg (van bibliotheken met werkgebied tot 50.000 inwoners)
MT	Managementteam
NBD	Nederlandse Bibliotheekdienst
NBLC	Nederlands Bibliotheek en Lectuur Centrum
NvD	Netwerk van Directeuren
OB	Openbare Bibliotheek
OBA	Openbare Bibliotheek Amsterdam
OBD	Overijsselse Bibliotheek Dienst
OCW	Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
P&O	Personeel & Organisatie
PBC	Provinciale Bibliotheekcentrale
PSO	Provinciale Serviceorganisatie (of Steunorganisatie)
RSF	Regionale Steunfunctie
SCP	Sociaal en Cultureel Planbureau
UB	Universiteitsbibliotheek
WINO	Werkgeverschap in Netwerkverband Overijssel
WSF	Wetenschappelijke Steunfunctie

NBD/Biblion-recensies gewild bij internetboekhandels

De databank van boekrecensies van NBD/Biblion is zowel door haar omvang (enkele honderdduizenden beschrijvingen) als haar kwaliteit (neutrale beschrijvingen) zeer gewild bij internetboekhandels. Dat meldde *Boekblad* onlangs in een analyse van **Maarten Dessing**.

"Naast Bol.com staan de vaak anonieme recensies op de websites van Bruna, ECI, Cosmox, Kruidvat en een site van Reed Elsevier," zegt Boekblad.

Het boekenvak is zich bewust van de invloed van de NBD/Biblion-recensies op de aankoopbeslissingen van bibliotheken, maar

heeft volgens Boekblad weinig kennis over de werkwijze en het gebruik van die recensies. Om die reden wordt beschreven wie de recensenten zijn, hoe ze te werk gaan en hoe positief hun invloed is.

Jaarlijks worden er ca. 15.500 titels (3.500 volwassenen-fictie, 8.300 volwassenen-non-fictie en 3.700 jeugdboeken) door de NBD ter recensie aangeboden aan een groep van ca. 750 recensenten. "Deze groep is een divers geheel. Sommige recensenten voor dag- en weekbladen werken ook voor NBD/Biblion (bijvoorbeeld Jacq. Vogelaar), maar de meeste zijn bij uitgeverijen onbekende specialisten: door hun werk of door hun hobby. Om niet afhankelijk te zijn van wie zich aanmeldt, werft NBD/Biblion actief om hiaten in de gewenste specialismen te vullen."

"Iedere nieuwe recensent wordt gevraagd om een proefrecensie of voorbeelden van eerdere besprekingen op te sturen. Blijkt hij of zij in staat om een oordeel te beargmenteren en dat in een goed lopende tekst te verwoorden dan is hij aangenomen."

"Het is belangrijk in het achterhoofd te houden dat de recensies in de eerste en laatste plaats bedoeld zijn om de collectioneers in bibliotheken in staat te stellen een aankoopbeslissing te nemen."

Per definitie neutraal

Boekblad legt uit dat de NBD/Biblion-recensie per definitie een zekere neutraliteit beoogt en zegt: "Voor uitgevers is deze nadruk op neutraliteit eerder goed dan slecht nieuws. Natuurlijk: een oordeel met kritiek - in welke vorm dan ook - is vervelend. Maar uitgevers hebben ook baat bij een onbevooroordeelde, onpartijdige, korte schets van het boek. Daarop kan een consument varen. Flapteksten stemmen alleen maar wantrouwig, klanten weten dat ze in hoofdzaak bedoeld zijn om hen te verleiden. En de oordelen die andere consumenten achterlaten zijn vaak anoniem en niet beargumenteerd."

Ontintellectualisering grootste externe bedreiging

"Als er al een externe bedreiging is van de boekenbranche, dan is misschien ontintellectualisering de grootste algemene trend. Die is radicaal en nietsontziend. Studenten bouwen

niet meer vanzelfsprekend een eigen bibliotheek op. Ze hoeven van de universiteit nog maar vijf pagina's per uur te lezen en dan nog uit een syllabus met grote letters."

Dat zegt **Bastiaan Bommeljé**, directeur bij de *Erven J. Bijleveld* (die in Utrecht een boekhandel en een uitgeverij combineert) in een interview in *Boekblad*. "Begrijp me goed: ik vind het geen *must* om boeken te lezen, maar doe dan ook niet alsof je intellectuelen opleidt. Daarom vind ik ook dat gesubsidieerde leesbevordering onzin is. Hoe kan het dat daar al jaren miljoenen aan worden besteed en dat de ontleding toch zo snel gaat? Er klopt iets niet. De Stichting Lezen is liefdadigheid op hoogpolig tapijt en Stichting Lezen & Schrijven is alleen maar opgericht om prinses Laurentien iets te doen te geven. En dan: waarom zou je een boek móeten lezen? Omdat je zo lekker kunt wegdromen bij een boek? Dan kun je net zo goed Kuifje lezen. Het is veel belangrijker dat scholieren en studenten een goed para-academisch non-fictieboek leren lezen. Wat is belangrijk aan boeken lezen? Dat je argumentatief leert denken. Dát is pas democratiserend en bevrijdend."

Miskennis belang vakkennis

Bommeljé doet nog meer mopperige, maar kennelijk gemeende uitspraken: "Tegenwoordig wordt de omgang met de klanten belangrijker geacht dan titelkennis, maar dat is deels een miskennis van de vakkennis die iemand in de boekhandel dient te hebben. Zonder die vakkennis ondergraaft de boekhandel zijn bijzondere positie. De onderwaardering van het vak heeft ertoe geleid dat boekverkopers, vaak academici, een cao hebben die slechter is dan die van Bulgaarse aardbeienplukkers."

Internet geen bedreiging

En over Bol.com: "Internet is geen bedreiging. Sinds internet zijn er nog nooit zo veel boeken verkocht. Internet is een zégen voor het boekvak. Bol pakt het deel op dat de boekhandel laat liggen. Ze doen het echt goed. Het is een les voor de boekhandel dat boeken die ouder zijn dan zes weken ook economisch interessant zijn. Bol is geen bedreiging, maar een verrijking van het boekenlandschap."

Over zijn eigen winkel zegt hij dat die gericht is op het aanbieden van goede, onverwachte en fantastische boeken. "Onze kans ligt er in

dat we iets aparts bieden en dat ons personeel het gelezen heeft." Hij zegt erbij: "Toch is er iets veranderd. Mijn vader kon in de jaren zestig een puur wetenschappelijke reeks als A-boek wegzetten bij tweehonderd winkels. De Nederlandse geletterde klasse las dat soort boeken toen. Nu kun je boeken met woorden van meer dan twee lettergrepen nog maar in tachtig à honderd winkels kwijt."

Dommer door internet?

"Grote geesten denken te veel hetzelfde. Is het web de kennis van wetenschappers aan het vernauwen?"

Dat vroeg het weekblad *The Economist* van 19 juli 2008 zich af in een bezorgd artikel over wetenschappelijk onderzoek, naar aanleiding van een artikel in *Science*.

James Evans, een socioloog aan de Universiteit van Chicago, heeft ontdekt dat naar-mate er meer tijdschriften online beschikbaar komen er minder artikelen worden geciteerd in publicaties. Je zou echter verwachten dat het door de *long tail* andersom is.

De verklaring is nog niet helemaal duidelijk, maar vermoed wordt dat het lezen van papieren tijdschriften onderzoekers dwingt, al is het maar zijdelings, even te kijken naar dingen die buiten het directe onderzoeksgebied liggen. Daardoor kun je onverwachte ontdekkingen doen. "Elektronisch zoeken betekent dat er geen relevante publicaties ongelezen blijven, maar door de definitie van 'relevantie' te vernauwen, bestaat het risico dat er minder kruisbestuiving optreedt met ideeën die soms leiden tot grote, onverwachte vorderingen. Zoals een grappenmaker zei, is een expert iemand die meer en meer weet over minder en minder tot hij alles over niets weet. Het zou ironisch zijn als dit de soort expertise is die het *world wide web* creëert", zegt *The Economist*.

Zie ook bij **Edwin Mijnsbergen**: [Onderzoekers gebruiken steeds minder online-bronnen.](#)

Herprogrammering hersenen

In *NRC Handelsblad* van 21 juni 2008 verwijst **Corine Vloet** onder de kop *Dom en onnozel* naar een artikel van **Nicholas Carr** in de *Atlantic Monthly* met als kop: [Is Google Making Us Stupid? What the Internet is doing to our brains.](#)

Carr voelt zich als iemand van wie de hersenen worden geherprogrammeerd. Van

een verwoed lezer veranderde hij in iemand die zijn aandacht niet meer bij een stuk langer dan een paar alinea's kan houden. Het diepe lezen dat een tweede natuur voor hem was is een worsteling geworden. "*Once I was a scuba diver in the sea of words. Now I zip along the surface like a guy on a Jet Ski.*"

Corine Vloet zegt de verschijnselen bij zichzelf te herkennen: met tien vensters tegelijk open het nieuws zitten scannen, maar steeds de langere artikelen overslaan. Volgens haar is oppervlakkigheid en een korte aandachtsspanne ingebouwd in de architectuur van het web. "Hoe sneller we naar hoe meer pagina's doorklikken, hoe meer banners en advertenties we onder ogen krijgen. Oude media passen zich ondertussen noodgedwongen aan die korte aandachtsspanne aan die wordt gecreëerd door de nieuwe media."

Verder wijst ze erop dat Amerikaanse studenten geen boeken meer gebruiken voor onderzoek en ook totaal niet geïnteresseerd zijn in de vraag of hun informatie wel klopt. Ze missen de vaardigheden en analytische vermogens om bronnen op hun juiste waarde te schatten.

"Google maakt ons dus niet alleen dom, het maakt ons ook nog eens onnozel. Een goed idee, misschien, om zo dan nu en dan de stekker er uit te trekken."

Convenant Zeeuws bibliotheeknetwerk

De Zeeuwse bibliotheken hebben in een convenant hun samenwerkingsafspraken vastgelegd. Ook spraken zij de intentie uit om hun samenwerking (inclusief WB en PSO) te verdiepen en te verbreden. In Zeeland zijn vier basisbibliotheken: BibliOosterschelde, Zeeuws-Vlaanderen, Vlissingen en Zeeuwse Bibliotheek (gevestigd te Middelburg). De laatste verenigt in zich de taken van Bibliotheek Middelburg, wetenschappelijke bibliotheek en provinciale serviceorganisatie.

Tussenstap

De Zeeuwse bibliotheken zeggen in hun aanbiedingsbrief aan Gedeputeerde Staten dat het tekenen van het convenant weliswaar een belangrijke stap is, maar tevens ook een tussenstap in het voortgaande proces van samenwerking.

Gezamenlijke visieontwikkeling en gezamenlijke inspanning om deze te realiseren is

business as usual in Zeeland. Er wordt al vele jaren samengewerkt op het gebied van catalogiseren, collectiemanagement, uitleensystemen, uniformering tariefstelsel, interbibliothecair leenverkeer, onderzoek, advisering, spreiding van voorzieningen en kennis, etc. De beperkte omvang van het Zeeuwse werkgebied blijkt in het voordeel te werken. Dat voordeel willen de bibliotheken in het netwerk verder gaan benutten.

Het komende najaar wordt een provinciale bibliotheekwerkconferentie georganiseerd. Die is met name bestemd voor bestuurders (raadsleden, wethouders, leden Provinciale Staten en gedeputeerden en hun ondersteunende ambtenaren op het gebied van cultuur en welzijn). Het doel van de werkconferentie is om gezamenlijk de toekomstagenda voor het samenwerkingsverband van de Zeeuwse bibliotheken voor komende planperiode te formuleren.

Zeeuws charter

Een belangrijk gesprekspunt wordt een *charter* voor bibliotheekwerk, af te sluiten tussen de 13 Zeeuwse gemeenten en de provincie. Daarmee wordt vooruitgelopen op het resultaat van de gesprekken over het landelijke charter van OCW, IPO en VNG. Dat landelijke charter zien de Zeeuwse bibliotheken als niet onbelangrijk voor de vormgeving en financiering van het bibliotheekstelsel, maar gemeten naar het financieel belang voor het Zeeuwse netwerk en de Zeeuwse basisbibliotheken wordt dit wel gerelativeerd. Van het totaal beschikbare budget voor bibliotheekwerk in Zeeland wordt namelijk ongeveer 97% opgebracht door de Zeeuwse gemeenten, de provincie en de Zeeuwse bibliotheekgebruikers.

Nadere informatie bij:

Frans van Spaandonk

Programmamanager Zeeuwse Bibliotheken

0118-654334; 06-53522858

fhvs@zeeuwsebibliotheek.nl

Low Countries Library Link 1-3 oktober 2008 in Dronten

In het kader van de *Low Countries Library Link* wordt dit jaar van 1 t/m 3 oktober een internationaal *seminar* gehouden met als

thema *Ruimte voor Leren en Werken: de bibliotheek als leercentrum*. Gedacht is vooral aan de dienstverlening ten aanzien van het non-formele leren door volwassenen.

De VOB en het Vlaams Centrum voor Openbare Bibliotheken (VCOB) vormen sinds 2003 de *Low Countries Library Link*. Om beurten zijn zij gastheer en organiseren zij een internationaal seminar. De onderwerpskeuze wordt bepaald door een actueel onderwerp, dat zowel voor de collega's in de Lage Landen als voor die in de naburige landen interessant is.

Het *Goethe Instituut* is vaste samenwerkingspartner.

De bijeenkomst wordt dit keer mede georganiseerd door Bibliotheek Dronten (FlevoMeer Bibliotheek) en de Rijnbrink Groep.

Meer nieuws over het programma van 2008 en de wijze van aanmelden op [de VOB-site](#).

Colofon

De Nieuwsbrief Nieuw Bibliotheekwerk is een uitgave van de volgende 9 organisaties: Biblionet Drenthe, Biblioservice Gelderland, Servicecentrum Flevolandse Bibliotheken (SFB), BibliotheekService Centrum Utrecht (BiSC), ProBiblio (Noord- en Zuid-Holland), Zeeuwse Bibliotheek, Cubiss (Noord-Brabant), Bibliotheekhuis Limburg en Vereniging Netwerk van Directeuren (NvD)

De relatie tussen deze 9 organisaties en de redacteur is geregeld in een redactiestatuut.

De Nieuwsbrieven zijn digitaal ontsloten op de website van de Vereniging Netwerk van Directeuren, www.directeuren.net.

Feiten en opinies

"Comment is free, but facts are sacred".

De feiten zijn de feiten. Die behoren zo correct mogelijk te worden weergegeven. Daar mag u mij op aanspreken.

Opinies, van wie dan ook, zijn maar opinies, maar wel beter naarmate ze meer op feiten steunen of althans niet met de bekende feiten in tegenspraak zijn.

Opinies mag u aanvechten. Graag zelfs. De bibliotheekvernieuwing verdient meer discussie in het openbaar. Reacties worden geplaatst als voornaam, achternaam en (indien aanwezig) functie vermeld worden. Ze kunnen worden gemaild aan wkeizer@soobbozh.nl.